

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМИ ООН (ДОСВІД 90-Х РОКІВ ХХ СТ.)

У статті на основі документів і матеріалів ООН, зокрема ЕКОСОП, ПРООН, МОП, проаналізовано основні соціально-економічні напрями діяльності ООН, підкреслено особливості історичного розвитку світу у 90-ті роки ХХ ст., визначено пріоритетні сфери подальшої роботи спеціалізованих установ ООН в інтересах соціального розвитку.

Ключові слова: ООН, соціально-економічні права людини, країни-донори, країни, що розвиваються.

Закінчення «холодної війни» давало змогу сподіватися в майбутньому на значний прогрес у соціально-економічній сфері у зв'язку з переорієнтацією державних бюджетів на «мирну» економіку і можливістю здійснення широкої програми соціально-економічних реформ. Проте у короткочасній перспективі закінчення «холодної війни» мало дестабілізуючий вплив. У більшості регіонів світу ми спостерігаємо зростання безробіття, злиднів, злочинності, міжетнічного насильства і громадянських зіткнень. Соціально-економічна криза веде до знищення значних матеріальних благ, створених протягом другої половини ХХ ст.

Соціальні проблеми не обмежуються національними рамками. Поширення міграційних процесів (у тому числі з економічних і соціальних причин), збільшення потоків біженців призводять до появи ксенофобії та расизму. Порушення політичної стабільності в одній країні загрожує мирові й безпеці у глобальному масштабі. Ось чому проблеми соціального розвитку мають таке актуальне звучання і в наш час.

Серед пріоритетних сфер діяльності ООН важливе місце займає сфера соціально-економічних прав людини. Безпосередньо цією діяльністю займаються спеціалізовані установи системи ООН, а саме Економічна і Соціальна Рада ООН (ЕКОСОП), Міжнародна організація праці (МОП), Європейська економічна комісія (ЄЕК), Комісія соціального розвитку (КСР) тощо. У сфері компетенції цих організацій перебуває широке коло проблем соціальної спрямованості.

Соціальні проблеми є предметом постійної, дедалі зростаючої уваги названих спеціалізованих міжнародних організацій. Їх діяльність у наш час підтверджує закріплене в статуті ООН сприяння справі підвищення життєвого рівня, зайнятості населення і розвитку економічного і соціального прогресу, з метою створення умов стабільності та добробуту.

У 1990-і роки значно розширилося коло проблем, що розглядалися Другим і Третім Комітетами Генеральної Асамблеї, ЕКОСОП, Європейською економічною комісією, МОП тощо. Воно включало як глобальні проблеми (наприклад, резолюцію 45/199 «Програма на четверте Десятиріччя розвитку» ООН та ін.), так і резолюції з конкретних проблем соціального розвитку (наприклад, резолюція 45/222 тощо).

В основних документах спеціалізованих міжнародних організацій, прийнятих протягом 1990-х років, наголошувалося на необхідності:

1) приділити особливу увагу **потреbam найменш розвинутих країн** в галузі соціального розвитку;

2) досягнути **необхідної рівноваги між економічною ефективністю та соціальною справедливістю** в межах зростання справедливого і тривалого процесу розвитку відповідно до національних пріоритетів;

3) виробити нове вирішення проблем **взаємозв'язку соціальної ролі держави й реакції ринку** на соціальні потреби й вимоги тривалого розвитку;

4) визначити загальні **проблеми соціально маргіналізованих груп населення**, а також тих, що перебувають у скрутному становищі, для сприяння залученню цих груп у життя

суспільства, при цьому особливу увагу приділяти створенню рівних можливостей для всіх членів суспільства;

5) розвивати далі програми забезпечення **правового захисту**, сприяти ефективним програмам соціального забезпечення і підвищувати рівень освіти та **професійної підготовки** для всіх [1, с. 74].

На Всесвітній зустрічі на вищому рівні в інтересах соціального розвитку, яку провела ООН у Копенгагені в березні 1995 р., лідери різних країн визначили пріоритети в галузі соціального розвитку і забезпечення безпеки для всіх людей, а також зробили спробу скоординувати дії на національному та міжнародному рівнях. Було визначено три основні напрями здійснення соціальних стратегій:

- скорочення і ліквідація досить поширеного зубожіння;
- продуктивна зайнятість і скорочення безробіття;
- соціальна інтеграція [2].

Проблема фінансування соціальних програм є дуже важливою, і вирішення її залежить від скоординованих зусиль міжнародного співтовариства. Протягом 1990-х років на представницьких міжнародних форумах, засіданнях підготовчого комітету Самміту з соціальних проблем у Нью-Йорку 22 серпня 1994 р. і на неформальних міжсесійних консультаціях 24-28 жовтня 1994 р. у штаб-квартирі ООН в Нью-Йорку, представники міжнародних організацій, національних і неурядових організацій не змогли, на жаль, дійти згоди щодо питання, які ресурси можуть бути мобілізовані для досягнення соціальних цілей [3].

У багатьох країнах-донорах, як показує міжнародна практика, уряди змушені скорочувати асигнування на соціальні програми з багатьох причин, серед яких чільне місце займає збільшення їхніх зобов'язань, пов'язаних з міжнародними угодами й програмами. Перед країнами, що розвиваються, стоять проблеми сплати міжнародних боргів, тому значна частина цих країн, особливо в регіоні Сахари (Африка), не має змоги збільшити видатки на соціальні програми із державних бюджетів.

Існуючий баланс ресурсів на соціальні цілі між країнами-донорами і країнами, що розвиваються, розрахований таким чином, що останні можуть мобілізувати 2/3 ресурсів, які їм потрібні. Водночас країни-донори на досягнення глобальних цілей соціального розвитку можуть асигнувати 1/3, що залишилося. Автори ініціативи 20/20 звертаються як до країн, що розвиваються, так і до країн-донорів з пропозицією «збільшити рівень асигнувань на соціальні цілі до 20% національних бюджетів і на 20% всіх надходжень ОДА (ODA)» [3, р. 14].

В цілому такий підхід дасть можливість покрити більшу частину суми 30-40млрд. дол., яка потрібна, за підрахунками експертів, для вирішення життєво необхідних соціальних проблем у межах світового співтовариства. Водночас необхідно й бажано вишукувати додаткові ресурси на вирішення проблем соціального розвитку.

Майбутня діяльність ООН у соціальній та економічній сферах визначатиметься з урахуванням політики й зобов'язань, узгоджених на всесвітній зустрічі на вищому рівні в інтересах соціального розвитку.

Ще у 1989 р., після падіння Берлінської стіни, в індустріальних країнах Заходу виникли ідеї, які пізніше були оголошені моделлю економічного й політичного менеджменту. Економісти часто називали ці ідеї «Вашингтонським консенсусом», політики – «добрим урядом». Модель включала три компоненти: 1) економіка (компетентний ринок), 2) держава (уряд, здатний управляти) і 3) громадянське суспільство (важливість прав людини та індивідуальних ініціатив).

У 1990-ті роки названа модель стала досить поширеною в країнах Європи. На думку англійських учених, зокрема Роберта Арчера, автора книги «Ринки і добрий уряд. Шлях вперед до економічного і соціального розвитку» [5, р. 2], модель «доброго уряду» визнає, що ринок сам по собі не відповідає на всі запитання. Необхідна державна влада, яка гарантує основні соціальні та економічні права, захищає демократію та дотримується закону. Ця модель толерантніша, гуманніша й досконаліша, ніж попередні [5, р. 2]. Отже, модель «доброго

уряду» передбачає встановлення органічно пов'язаних відносин між ринковою економікою, державою та громадянським суспільством. Тобто, «передбачається віртуозне коло: від державної влади до економіки через громадянське суспільство і від економіки до громадянського суспільства через державну владу» [1].

Виникнення моделі «доброго уряду» (вперше цей термін прозвучав у промові президента Франції Ф.Міттерана до африканських лідерів на конференції в Баулі у травні 1990 р.) пов'язане із суттєвими змінами у міжнародній ситуації на початку 1990-х років. Падіння Берлінської стіни, крах східноєвропейського комунізму, «колапс комуністичної економіки» означали, як вважає Роберт Арчер, «політичний триумф капіталізму».

Проте ейфорія з обох боків берлінської стіни скоро минула, коли стало зрозумілим, що трансформація країн Східної та Західної Європи до сучасної ринкової економіки буде складною і витратною. Це примусило західних політиків шукати нові ідеї, щоб пом'якшити негативні наслідки нових процесів, економічної депресії, безробіття, різноманітних проявів націоналізму тощо.

Так виникла модель економічних реформ для країн Східної Європи, які стали на шлях ринкових відносин. Модель «доброго уряду» – це трьохстороннє партнерство, яке побудоване на таких постулатах: розвиток інноваційної економіки й ефективна діяльність уряду залежать від кваліфікованого, поінформованого електорату, який може приймати рішення і робити свій вибір. Ось чому освіта набуває такого значення. Кваліфікаційний і освітній рівень електорату визначає якісний рівень ринкової економіки й сучасних демократій.

Переваги нової моделі також і в тому, що вона має інтеграційний характер (на відміну від неолібералістських варіантів, які відсувають державу від участі в економічній діяльності, заперечують важливість соціальних чинників). Модель є конструктивною, оскільки не тільки розглядає соціальні, політичні та економічні фактори як одне ціле, а й пропонує, яким чином вони можуть позитивно співробітничати й доповнювати один одного.

Модель «доброго уряду» дістала підтримку Ради Європи (див. резолюцію з прав людини, демократії і розвитку, 28 листопада 1991 р.), Всесвітнього Банку та Європейського Банку реконструкції та розвитку. Важливе значення надається в новій моделі соціальним чинникам, тому вона претендує на те, щоб стати орієнтиром у перспективних напрямках соціального розвитку.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. ООН у системі міжнародних відносин. Історичний досвід і перспективи. – К.; «Либідь», 1995.
2. Организация Объединенных Наций. Всемирная встреча на высшем уровне в интересах социального развития // Фактологический бюллетень. – 1994 г. – май.
3. Richard Jolly. The 20/20 initiative // Go between 49, December 94/January 95.
4. Robert Archer. Markets and Good Government. The way Forward for Economic and Social Development? NGLS, 1994.
5. Див.: ООН у системі міжнародних відносин. Історичний досвід і перспективи. – К.; «Либідь», 1995.

Зленко В. Социально-экономические приоритеты в сфере деятельности системы ООН (опыт 90-х годов XX в.)

В статье на основе документов и материалов ООН, в частности ЭКОСОС, ПРООН, МОТ, проанализированы основные социально-экономические направления деятельности ООН, подчеркнуты особенности исторического развития мира в 90-е годы XX в., определены приоритетные сферы дальнейшей работы специализированных учреждений ООН в интересах социального развития .

***Ключевые слова:** ООН, социально-экономические права человека, страны-доноры, развивающиеся страны.*

Zlenko V. Socio-economic priorities in the activities of the UNO system (experience of 90 years of the XX century).

On the basis of UNO documents and materials, including ECOSOC, UNDP, ILO analyzes the main socio-economic activities of the United Nations, emphasized the historical development of the world in the 90 years of the twentieth century., Priority areas for further work of the specialized agencies in the UN Social Development .

Keywords: *UNO, socio-economic rights, donor countries, developing countries.*

Одержано 07.09.2012